

Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти

Вступ

Одним із основних завдань тренінгу є усвідомлення учасниками важливості командного підходу в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, ролі кожного члена команди психолого-педагогічного супроводу та можливих шляхів співпраці з батьками учнів з особливими освітніми потребами як рівноправних членів команди.

Навчальні результати:

- Учасники розумітимуть значення, принципи та основні завдання командного підходу у роботі з учнями з особливими освітніми потребами (ООП)
- Учасники ознайомляться з поняттям «психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами», умовами ефективного його функціонування у закладі освіти з інклюзивним навчанням
- Учасники ознайомляться зі складом команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної та загальної середньої освіти
- Учасники знатимуть функції кожного члена команди супроводу у роботі з учнями з особливими освітніми потребами
- Учасники визначать роль батьків як рівноправних членів у роботі команди супроводу.

Ключові ідеї:

- Усі люди мають сильні та слабкі сторони. Важливо вміти користуватися своїми сильними сторонами для того, щоб взаємодіяти у команді та покращувати її діяльність для досягнення бажаного результату у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами
- Одна з важливих умов впровадження інклюзивного навчання у закладі освіти – організація професійного співробітництва, результатом якого має стати освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх учнів, у тому числі й учнів з особливими освітніми потребами
- Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку,

навчання і виховання дитини. Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх фахівців

- Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, її самореалізації та інтеграції в соціум
- До складу команди супроводу дитини з ООП у закладі дошкільної та загальної середньої освіти входять як постійні, так і залучені фахівці
- Батьки – важлива частина команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Вони є джерелом інформації, необхідної фахівцям для ефективної організації психолого-педагогічного супроводу дитини
- Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти регламентує склад, принципи діяльності, завдання, основні функції та питання організації роботи команди супроводу дитини з ООП в Україні.

Діяльність 1. Знайомство з учасниками тренінгу. Вправа «Візьми серветок»

Орієнтов

- Передайте по колу пачку паперових серветок зі словами: «На випадок, якщо знадобиться, візьміть, будь ласка, собі трохи серветок»
- Після того, як всі учасники взяли серветки, попросіть кожного учасника повідомити про себе стільки фактів, скільки серветок він взяв.

Діяльність 2. Мозковий штурм «Риси команди»

Орієнтов

1. Попросіть учасників висловити свої ідеї щодо того, яку групу людей ми можемо назвати командою. Запитайте, які риси характеризують справжню команду, та запишіть їх на дошці чи на великому аркуші паперу.

2. Проведіть обговорення:

- Чи можемо ми назвати командою нашу групу? Чому?
- Які з перелічених вами рис команди є найважливішими?
- Які з них, на вашу думку, є визначальними у роботі педагогів? З дітьми з особливими освітніми потребами?

3. Наголосіть на головних ідеях:

1. Команду зазвичай характеризують такі соціально-психологічні риси:
 - о *згуртованість* – члени групи тісно взаємопов'язані та діють спільно, вирішуючи конкретні завдання;
 - о *сумісність* – максимальна задоволеність учасників один одним;
 - о *спрацьованість* – взаємодія членів групи дає максимально можливий успіх;
 - о *спрямованість* – наявність загальних цілей, яким підпорядковується діяльність як групи загалом, так і кожного її члена окремо.
2. Головна ідея будь-якої командної роботи полягає в тому, щоб сильні сторони одних учасників команди компенсували слабкі сторони інших. Таким чином кожен з її членів «підсилюється» іншими.

Додаткову інформацію про соціально-психологічні риси команди можна знайти у [Додатку 1](#).

Діяльність 3. Командна робота. Притча про рай та пекло

Орієнтовно

Ознайомте учасників з притчею, користуючись інформацією з [Додатку 2](#).

Проведіть обговорення:

- Що відрізняло людей в одній кімнаті від тих, які були в іншій?
- Що допомогло людям у раю бути щасливими?
- Чи змогли б вони досягти успіху, не працюючи у команді?

Діяльність 4. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами. Пр членів команди фахівців

Орієнтов

1. Проведіть міні-лекцію, користуючись наступною інформацією. Використовуйте запитання, щоб залучити учасників до обговорення важливих моментів:

Які, на вашу думку, визначні умови ефективності інклюзивного навчання?

Загалом, для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, є необхідним створення таких умов:

- раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги;
- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини;
- організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її наступність із шкільною інклюзією;
- психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком;
- тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини;
- формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності педагогів загальноосвітніх закладів для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії;
- створення спеціальних умов в класі, школі;
- підготовка учнів з типовим розвитком до взаємодії з однолітками, які мають ООП;
- *психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами командою фахівців: вчителі загальноосвітньої підготовки, асистенти вчителів, корекційні педагоги, медичний персонал, соціальні педагоги, психологи, батьки дитини.*

Що таке психолого-педагогічний супровід дитини?

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення

необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Психолого-педагогічний супровід — це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

Від чого залежить результативність психолого-педагогічного супроводу?

Взаємодія фахівців має ґрунтуватись на таких принципах:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;
- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід – комплексність психолого-педагогічного супроводу (супровід дитини з особливими освітніми потребами має здійснюватися на основі комплексного підходу: аналізу порушень функцій розвитку дитини);
- неперервність супроводу (супровід має бути постійним і неперервним, починаючи з раннього віку і протягом дорослого життя);
- системність роботи (робота фахівців має відбуватись в системі, за якої кожна дія і стратегія члена команди відповідають не лише меті окремого спеціаліста, а й є засобом реалізації загальної мети психолого-педагогічного супроводу дитини);
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця – узгодженість роботи (дії фахівців мають координуватись і узгоджуватись, має відбуватись постійне взаємоінформування про роботу кожного спеціаліста);
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розроблення ІПР.

Діяльність 5. Вправа «Квадрат»

Орієнтов

Мета: відчувати кожного учасника групи.

Хід вправи:

- Запросіть учасників стати у коло і заплющити очі. Тепер, не розплющуючи очей, потрібно перебудуватися в квадрат.

- Після того, як квадрат буде побудований, не дозволяйте розплющувати очі. Запитайте, чи всі впевнені, що вони стоять у квадраті? Зазвичай є кілька людей, які не впевнені. Квадрат дійсно повинен бути рівним.
- Тільки після того, як абсолютно всі погодяться, що стоять саме в квадраті, запропонуйте учасникам розплющити очі, порадіти за хороший результат і проаналізувати процес. Можна також запропонувати будуватися в інші фігури (трикутник, коло, ромб, букву, пташиний косяк).

Проведіть обговорення:

- Ви побачили як вам співпрацювати всім разом. Легко вам було чи ні?
- Як ви домовлялися?
- Хто виявився лідером?
- Можливо, хтось заважав? Але в житті ми не часто працюємо в таких великих групах, частіше життя нам дає змогу працювати в підгрупах.
- Найголовніше питання: яким чином завдання можна було зробити краще та швидше?

Діяльність 6. Завдання команди супроводу дитини з ООП

Орієнтовно

Умови ефективності роботи команди:

- уміння працювати в команді
- вміння вести діалог
- використання зворотного зв'язку від інших спеціалістів та батьків дитини
- вироблення міждисциплінарного понятійно-категоріального апарату.

Важливо наголосити на тому, що перебування дитини з ООП в закладі без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання.

Команда супроводу виконує такі завдання:

- збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання ІПР;
- створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище;

- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення здоров'я дітей;
- корекційно спрямоване виховання школяра як культурної і моральної людини;
- надання у процесі навчання і виховання комплексної психолого-педагогічної допомоги дитині з урахуванням стану її здоров'я, особливостей психофізичного розвитку; визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку ІРЦ, та забезпечення надання цих послуг;
- розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини; моніторинг динаміки результатів навчальної, виховної і корекційно-розвиткової роботи, змін в стані здоров'я, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах дитини, її соціальній ситуації розвитку;
- консультування родини з питань виховання і розвитку дитини з ООП;
- надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;
- професійна взаємодія фахівців.
- створення позитивного соціального середовища для інклюзії через підготовку учнів з типовим розвитком та їхніх батьків до взаємодії з дітьми з ООП; проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників; батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини; формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП.

Відповідно до висновку ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), Команда супроводу складає індивідуальну програму розвитку дитини з ООП впродовж 2-х тижнів з моменту початку освітнього процесу. ІПР погоджується батьками та затверджується керівником закладу освіти.

Важливо ще раз наголосити на тому, що над розробленням та реалізацією ІПР працює команда супроводу дитини, а не один фахівець.

Діяльність 7. Члени команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Орієнтовно

Хто, на вашу думку, входить до складу команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами?

До складу Команди супроводу дитини з ООП входять:

У закладі дошкільної освіти:

- ***постійні учасники:*** директор або вихователь-методист, вихователь, асистент вихователя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки або законні представники (*далі*— батьки) дитини з ООП тощо;
- ***залучені фахівці:*** медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

У закладі загальної середньої освіти:

- ***постійні учасники:*** директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі, асистент вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки) дитини з ООП тощо;
- ***залучені фахівці:*** медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

Чи можете навести приклад закладу освіти, який має усіх вищезазначених фахівців?

Ознайомте учасників тренінгу з функціями постійних учасників команди супроводу дитини з ООП, користуючись інформацією з [Додатку 3](#).

Організація роботи Команди супроводу

1. Загальне керівництво Командою супроводу дітей з ООП покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи/вихователя-методиста, який несе відповідальність за виконання покладених на Команду завдань та розподіл функцій між її учасниками.

2. Робота Команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників.
3. Однією з організаційних форм діяльності Команди супроводу є засідання її учасників, яке проводиться не менше трьох разів протягом навчального року. За потреби скликаються позачергові засідання. Ініціювати позачергове засідання Команди супроводу може будь-хто з її учасників.
4. Головою засідання Команди супроводу є директор або заступник директора з навчально-виховної роботи в закладі загальної середньої освіти, вихователь-методист в закладі дошкільної освіти.
5. Рішення засідання Команди супроводу приймаються за результатами колегіального обговорення інформації кожного її учасника відкритим голосуванням (за умови присутності на засіданні не менше 2/3 від загального складу).
6. Рішення засідання Команди супроводу оформлюється протоколом, який веде секретар засідання. Протокол засідання підписується головою, секретарем та всіма учасниками засідання.
7. Секретар призначається із числа складу постійних учасників Команди супроводу.

Діяльність 8. Батьки як рівноправні члени команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Орієнтовно

1. Попросіть учасників тренінгу в малих групах подумати над роллю батьків у діяльності команди супроводу дитини з ООП у закладі загальної середньої освіти.
2. Обговоріть результати відповідей.

Батьки – важлива частина навчальної команди дитини. Для досягнення якнайкращого результату надзвичайно важливо сформувати позитивні стосунки між членами цієї команди. **Яка роль батьків у цій команді?**

- Брати участь у прийнятті рішень, що впливають на освіту та розвиток дитини;
- надавати свій дозвіл на проведення комплексного оцінювання розвитку дитини в ІРЦ;
- мати повну інформацію про умови навчання дитини;
- надавати необхідну інформацію, що може вплинути на навчання та поведінку дитини у школі;
- брати участь у розробленні Індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини;

- отримувати від учителів та інших спеціалістів інформацію про розвиток, навчання та успішність дитини, зокрема про реалізацію ІПР;
- мати доступ до інформації про навчання дитини в школі, включаючи результати оцінювання та звіти;
- отримувати консультації фахівців, що працюють з дитиною;
- регулярно отримувати звіти про успіхи дитини протягом навчального року;
- надавати дозвіл на додаткові послуги, що їх може потребувати дитина;
- оскаржувати рішення, що, на думку батьків, не найкращим чином задовольнятимуть освітні потреби дитини та працювати з командою над пошуком кращих рішень.

Обмін важливою інформацією з батьками дає змогу вчителям адаптувати можливості навчання та зі знанням справи вирішувати делікатні проблеми.

Така інформація може охоплювати:

- важливу медичну інформацію;
- успішні навчальні та поведінкові техніки, що батьки застосовують вдома;
- зміни в сім'ї – смерть родичів, розлучення батьків, загибель домашньої тваринки;
- минулий навчальний досвід дитини;
- намічені для дитини цілі, над досягненням яких батьки працюють вдома та ін.

Яким чином ще батьки учнів з ООП можуть брати участь у житті школи?

Діяльність 9. Вправа «Моя сім'я у вигляді квітів»

Орієнтовно

1. Запропонуйте учасникам тренінгу взяти аркуш паперу, кольорові олівці і **намалювати** на ньому свою сім'ю. Вони не повинні перейматись своїми художніми здібностями, а мають просто отримати задоволення від роботи.

2. Обговоріть з ними результати:

- Що ви створили?
- Які почуття у вас виникали, коли ви зображували свою сім'ю на малюнку?
- Чи є на ньому Ви?
- Як себе відчуває Ваша квітка?
- Які почуття викликає у Вас малюнок?
- Які члени сім'ї тут зображені?
- Які почуття вони відчувають?
- Чи взаємодіють квіти?
- Чи є члени сім'ї, які проживають разом з вами, але відсутні на малюнку?
- Яку ситуацію з вашого сімейного життя ілюструє цей малюнок?
- Що ви здатні змінити?

3. Інтерпретуйте результати, скориставшись матеріалами [Додатка 4](#).

4. В залежності від часу можете запропонувати обговорити з учасниками як, на їх думку, діти з особливими освітніми потребами / їх батьки можуть зобразити свої сім'ї у вигляді квітів.

Підсумки:

- Перебування дитини з особливими освітніми потребами в закладі без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання.
- Психолого-педагогічний супровід дитини в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.
- Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини. Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх фахівців.
- Мультидисциплінарний підхід передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна та спеціальна освіта, соціальна педагогіка, психологія тощо), що дозволяє в комплексному супроводі дитини оптимізувати процеси її розвитку, виховання, навчання та соціалізації.
- Батьки – важлива частина команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Для досягнення якнайкращого результату соціалізації та навчання дитини надзвичайно важливо сформулювати позитивні стосунки між членами цієї команди.

Рекомендована література до теми та он-лайн ресурси:

1. Закон України «Про освіту».— [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>
3. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, – 164 с.
4. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред.. Колупаєвої А.А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с.
5. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
6. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: — СПД – ФО Парашин І.С. 2010. – 296 с.
7. Інклюзивне навчання: вибір батьків / А.А. Колупаєва, Л.М. Наконечна, — Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 56 с. – (Інклюзивне навчання за нозологіями).
8. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.:ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ» — 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Лідерство та інклюзивна освіта : навч.- метод. посіб./ Єфімова С. М., Корольок С. В.; за заг. ред. Колупаєвої А. А. — ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. — 164 с. — (Серія «Інклюзивна освіта»).